

БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА
ЦЕНТРАЛНО УПРАВЛЕНИЕ

ГОДИШЕН ОТЧЕТ

ЗА ДЕЙНОСТТА НА БАНКАТА ПРЕЗ 1974 ГОДИНА

СОФИЯ

"РАЗСЕКРЕТНО"

ДО

ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА
МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ
другаря СТАНКО ТОДОРОВ

Т у к

Д О К Л А Д

от проф. ВЕСЕЛИН НИКИФОРОВ, председател на Българска народна банка

ОТНОСНО: годишния отчет за дейността
на банковата система през
1974 година

Другарю Председател,

Съгласно чл. 50 от Устава на Българска народна банка представям Ви отчет за дейността на Българската народна банка, Българската въннотърговска банка и Държавната спестовна каса през 1974

Дейността на банковата система и през 1974 година се осъществяваше в съответствие с решенията на Българската комунистическа партия и правителството и указанията на висшите партийни и държавни органи.

Особено внимание бе отделяно на въпросите по привличането и използването на кредитните ресурси, по кредитирането, финансирането и контрола на капиталните вложения, кредитирането и ефективното използване на оборотните средства, валутното кредитиране, регулирането на паричното обръщение и контрола чрез разливанията с цел да се съдействува за постигането на задачите, поставени от партията и правителството.

1. ЕМИСИОННО-КАСОВА ДЕЙНОСТ И БАНКОВО ОБСЛУЖВАНЕ
НА НАСЕЛЕНИЕТО

1. Емисионно-касова дейност

През отчетната 1974 година бяха положени значителни усилия за по-нататъшното усъвършенствуване на емисионно-касовата дейност на банката.

Работата на банката по планиране и регулиране на паричното обращение и касовото обслужване на народното стопанство се осъществяваше в условията на непрекъснато нарастване на паричните доходи на населението и на основните му разходи за покупка на стоки и за заплащане на услуги, обусловени от възходящото развитие на икономиката на страната и мероприятията на партията и правителството за повишаване жизненото равнище на народа.

Динамиката и структурата на налично-паричния оборот през четирите години на шестата петилетка се виждат от данните за изпълнението на касовия план.

Таблица № 1

(в млн. лв.)

Категории	Отчет 1970	Отчет 1971	Отчет 1972	Отчет 1973	План 1974	Отчет 1974	1974 година към:		
							план	1970	1973
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ПРИВЪЗКИ									
Оборот	3648,3	3872,1	4652,9	5117,7	5470,0	5408,3	98,9	148,2	105,7
Спорт	274,9	287,0	302,7	323,9	346,0	356,2	102,9	129,6	110,0
Г. и битови услуги	186,2	199,4	218,8	240,0	272,0	263,0	96,7	141,2	109,6
Г. и спортни спортивни	27,2	27,4	27,7	28,5	28,0	28,3	101,1	104,0	99,3
Такси и такси	74,3	77,1	85,8	93,9	100,0	100,8	100,8	135,7	107,3
Т. станции	623,3	623,1	27,6	-	-	-	-	-	-
К	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ПОСТЪПЛЕНИЯ									
Всичко:	258,5	261,6	279,1	298,5	310,0	331,9	107,1	128,4	111,2
Всичко:	5092,7	5347,7	5594,6	6102,5	6526,0	6488,5	99,4	127,4	106,3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ост. на обор. каса в началото на годината	8,9	13,5	9,2	11,4	-	16,6	-	-	-
Емис. резултат-пускане пари в обръщение	30,0	78,8	138,6	171,2	200,0	157,1	-	-	-
Баланс:	5131,6	5440,0	5742,4	6285,1	6726,0	6662,2	-	-	-
ПЛАЩАНИЯ									
Заплати	3324,4	3492,2	3665,3	3979,9	4280,0	4271,3	99,8	128,5	107,3
Помощи и обезщ.	290,8	353,3	367,6	389,3	462,0	477,3	103,3	164,1	122,6
ТКЗС	852,4	848,9	898,0	989,4	980,0	914,6	93,3	107,3	92,4
Белокост. произв.	96,3	112,5	139,5	135,5	80,0	50,0	62,5	52,0	36,9
П. т. т. станции	-	-	-	44,9	131,0	104,1	79,5	-	231,8
ДСК	228,0	211,7	205,4	232,6	268,0	290,7	108,5	127,5	125,0
Др. плащания	326,2	412,2	455,2	496,9	525,0	529,4	100,8	162,3	106,6
Всичко:	5118,1	5430,8	5731,0	6268,5	6726,0	6637,4	98,7	129,7	105,9
Ост. на оборот. каса в края на годината	13,5	9,2	11,4	16,6	-	24,8	-	-	-
Емис. резултат-вт. пари от обр.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Баланс:	5131,6	5440,0	5742,4	6285,1	6726,0	6662,2	-	-	-

Неизпълнението на плана за постъпленията и особено за плащанията е причина за по-нисък ръст на тези показатели в сравнение със средногодишното им нарастване за първите три години на петилетката - за постъпленията - 6,4 % и за плащанията - 7,0 %.

При изпълнението на плана за плащанията съществено влияние оказва реализираните икономии по плащанията за заплати и за трудови възнаграждения от ТКЗС. Спадането на темпа на нарастване на тези плащания в сравнение със средногодишното нарастване през трите предшествувани години на петилетката е резултат от мероприятията за по-пълно обвързване заплащането на труда с ефекта от него и от повишената роля на интензивните фактори в производството. Освен това в селското стопанство бяха изплатени по-малко възнаграждения.

Нарастването на разходното салдо по операцията на ДСК (290,7 млн.лв.) се дължи на разширяване на кредитирането на населението за потребителски и други нужди.

Твърде висок ръст в сравнение с 1973 г. (22,8 %) се наблюдава при изплатените суми за помощи и обезщетения. Това е резултат от осъществяването на социалната програма на партията, одобрена от Декемврийския ѝ пленум (1972 г.).

Основната част от изплатените от банката пари през годината бе привлечена в касите ѝ обратно чрез постъпленията от стоксборота. Увеличаването на тези постъпления, в сравнение с 1973 г. (5,7 %), е свързано със значителното нарастване на стоксборота (9,7 %).

Постъпленията от нестокови услуги се реализираха близо до предвидените. Транспортните организации отчитат изпълнение на годишния план за приходите 104,3 %, което обуслови преизпълнението на плана за постъпленията от транспорта с 2,9 %.

В резултат на сравнително по-ниския темп на нарастване на доходите на населението и по-високия темп на нарастване на стокооборота и услугите, през 1974 г. нарастването на парите в обращение (157,1 млн.лв.) е по-малко в сравнение с предходната година (171,2 млн.лв.).

През годините на шестата петилетка се наблюдава особено бърз растеж на масата на парите в обращение:

Таблица № 2

/в млн.лв./

Г о д и н и	Среден размер на парите в обращение	Базисен индекс
1970	740	100,0
1971	791	106,9
1972	891	120,4
1973	1051	142,2
1974	1202	162,4

От данните в горната таблица се вижда, че масата на парите в обращение през 1974 г. е с над 62 % повече в сравнение с 1970 г.

Темпът на нарастване на средния размер на парите в обращение е по-висок от темпа на нарастване на масата на продукта в обращение. Това се вижда от съпоставиране на данните в таблица № 2 с тези в следващата таблица № 3.

Таблица № 3

(в млн. лв.)

Показатели	1970	1971	1972	1973	1974
1	2	3	4	5	6
1. Обществен продукт					
план (год.уточн.)	-	26582	28397	30923	34218
отчет (по тек.цени)*	24880	26960	29088	31412	33662
индекс	100,0	108,4	116,9	126,2	135,3
2. Национален доход					
план (год.уточн.)	-	10688	11315	12135	13493
отчет (по тек.цени)*	9774	10411	11242	12148	13046
индекс	100,0	106,5	115,0	124,3	133,5
3. Стокови фондове					
план (год.уточн.)	-	6000	6330	6850	7550
отчет	5623	5989	6381	6959	7634
индекс	100,0	106,5	113,5	123,8	135,8
4. Услуги					
план (год.уточн.)	-	795	893	934	1012
отчет	741	784	833	916	983
индекс	100,0	105,8	113,1	123,6	132,7

* 1970 г. - по данни на ДКП; 1971 - 1974 г., вкл. - по данни на ЦСУ

Възниква въпросът на какво се дължи по-бързото нарастване на средния размер на парите в обращение.

Известно е, че масата на парите в обращение е в зависимост не само от масата на продукта в обращение, но и от редица други фактори, като изменението в цените на стоките, скоростта на обращение на стоките и услугите, съотношението между стоковите и покупателни фондове и оттук скоростта на паричното обращение и т.н.

Изменението на средния индекс на цените на дребно се вижда от следните данни:

	<u>1970</u>	<u>1971</u>	<u>1972</u>	<u>1973</u>	<u>1974</u>
среден индекс на цените на дребно	100,0	100,0	99,9	100,1	100,1

Средният индекс на цените на дребно се е увеличил спрямо базисния период (1970 г.) незначително - общо с 0,3 %. Възможно влияние на цените на дребно върху нарастване на масата на парите в обращение е значително по-голямо отколкото нарастването на индекса на цените на дребно. Това се дължи на структурни изменения при стоките и услугите, свързани с процеса на увеличаване относителния дял на висококачествените стоки, стоките за дълготрайна употреба и др. Какъв е стойностният израз на това влияние е много трудно да се изчисли, но очевидно е, че то е недостатъчно и само с него не може да се обясни разликата между индекса на нарастване на парите в обращение (162,4 %) и индекса на нарастване на стоките фондове и услугите (съответно 135,8 % и 132,7 %). В такъв случай следва да се види изменението в скоростта на обращение на стоките и услугите:

	<u>1970</u>	<u>1971</u>	<u>1972</u>	<u>1973</u>	<u>1974</u>
скорост на обращение на стоките и услугите в дни					
отчет	104	99	99	94	97

От приведените данни е видно, че общо взето скоростта на обращение на стоките и услугите се изменя незначително и следователно не може да даде съществено отражение върху масата на парите в обращение.

Увеличаване на масата на парите в обращение обаче е в зависимост и от забавяне скоростта на паричното обращение. Анализът на приведените по-долу данни показва, че и през 1974 г. е продължил процесът на забавяне на скоростта на паричното обращение:

Таблица № 4

(в млн. лв.)

Показатели	1970	1971	1972	1973	1974
1. Парични доходи на населението					
план	-	8417	8865	9964	10712
отчет	7938	8505	9037	9865	10685
индекс	100,0	107,1	113,8	124,3	134,0
в т.ч. на човек от населението (лв.)	871	920	987	1098	1173
2. Годишен прираст на спестяванията					
план	-	380	520	870	710
отчет	459	522	633	769	689
индекс	100,0	113,7	137,9	167,5	150,1
3. Влогове					
отчет	3899	4500	5225	6100	6910
индекс	100,0	115,4	134,0	156,4	177,2
в т.ч. обикновени влогове					
отчет	3144	3587	4118	4787	5420
индекс	100,0	114,1	131,0	152,3	172,4

Очевидно е, че една значителна част от паричните доходи на населението не е намирала покритие със стоки и услуги и неизбежно се е насочвала към спестовните влогове. Но преди да се насочи към спестовните влогове тази парична маса се е задържала малко или повече време в населението в изчакване да се намерят необходимите стоки или услуги. Това обстоятелство води до забавяне скоростта на паричното обращение.

Друг фактор, който също влияе забавящо върху скоростта на паричното обращение, е нарастването на доходите на човек от населението с твърде бързи темпове. При това положение населението неизбежно задържа в себе си повече пари.

Значителното нарастване на масата на парите в обращение увеличи съответно и обема на емисионно-касовата работа в системата на БНБ. В потвърждение на това се явяват данните за касовите обороти на банката:

	<u>1970</u>	<u>1971</u>	<u>1972</u>	<u>1973</u>	<u>1974</u>
Касови обороти					
(в млн. лв.)	11440	12193	12973	14118	14841
индекс	100,0	106,6	113,5	123,5	129,7

Може да се направи изводът, че като цяло през 1974 г. и годините на шестата петилетка паричното обращение се е развивало в съответствие с обществено-икономическото развитие на страната.

2. Банково обслужване на населението

През 1974 г. вниманието на банковата система бе насочено и към по-нататъшното усъвършенствуване на формите и средствата за обслужване на населението в съответствие с решенията на Десетия конгрес на партията, Декемврийския ѝ пленум от 1972 г. и други партийни и правителствени решения за повишаване жизненото равнище на народа. Целта бе да се разшири обхвата на влогонабирателната дейност, в по-голяма степен да се мобилизират свободните парични средства на населението, да се подобри кредитирането за жилищно строителство и потребителски нужди и да се разшири приложението на безкасовата форма на разплащане за оказани услуги на населението.

Влогонабирателната дейност заема важно място в системата от дейности по обслужване на населението. Както се посочи, увеличаването обема на доходите на населението разшири неговите възможности за спестяване. Това обуслови по-нататъшното разширяване обхвата на вложителите и нарастване на общата сума по влоговете.

Развитието на влогонабирането през 1974 година в сравнение с 1970 година по видове влогове е видно от данните в следващата таблица:

Таблица № 5

партици - хил.бр.

суми - млн.лв.

Видове влогове	1970		1974	
	партици	сума	партици	сума
Срочни	27	43,3	44	78,8
Детски	1652	336,3	1957	661,8
Работнически	3694	1621,0	3855	2791,9
Условни	3	1,0	5	2,4
Безсрочни	2502	1137,0	2763	1876,8
Влогове в чужда валута	-	0,2	-	0,2
Влогове на чужди лица в местни лева	20	5,1	21	6,6
Жилищно-спестовни влогове	285	755,5	443	1489,6
Текущи сметки на граждани	-	-	47	2,0
Всичко:	8183	3899,4	9135	6910,1

Налице е абсолютно нарастване на влоговете в размер на 3010,7 млн.лв., при което броят на партидите е нараснал с 952 хил. броя. Характерно е особено голямото нарастване на сумата и броя на партидите при жилищно-спестовните влогове, поради нарасналите жилищни потребности на населението. Значително нарастване се наблюдава и при работническите и безсрочните влогове.

Годишният прираст и размерът на влоговете се увеличават с твърде високи и стабилни темпове. Това се вижда от данните, които бяха посочени в предходната таблица № 4. Както се изяснено по-горе, главна причина за това е недостатъчното покритие на доходите на населението със стоки и услуги, отговарящи на потребителското търсене. Влогове са достигнали обаче такъв размер, че тяхното по-нататъчно нарастване с бързи темпове не е желателно. Нещо повече, налага се дори да се намали сегашният им размер. Това не ще бъде лека задача за решение. Тя ще изисква много по-масаба работа за изпълнение на програмата за издигане жизненото равнище на народа в следващите години.

Влоговете на българските граждани в чуждестранна валута също нараснаха, като в края на 1974 г. достигнаха сумата 38 748 хил.вал.лв., срещу 3707 хил.вал.лв. в края на 1970 г. Положителният резултат по обслужването на населението вследствие на децентрализирането на тези влогове от София към окръжните банкови клонове, внедрено от началото на 1973 г., се потвърдиха и през 1974 година.

През 1974 г. значителна дейност бе осъществена и в области на кредитирането на населението за потребителски и други нужди. Резултатът от това се вижда от следните данни:

Таблица № 6

Г о д и н и	Брой на отпуснатите заеми (в хил.бр.)	Обща сума на задълженията по заемите (в хил.лв.)	Среден размер на един заем (в лева)
1970	610,5	86420	142
1971	692,5	103612	150
1972	711,2	111389	157
1973	685,3	174557	255
1974	772,4	264288	342

И през 1974 г. заемите за потребителски и други нужди се предоставяха за покупка на определени видове стоки, с което се задоволяваха по-пълно нуждите на населението и се съдействуваше за изпълнение на плана по стокооборота.

По-нататъшно развитие получи и кредитирането на населението за жилищно строителство. В края на 1974 г. броят на ползуваните заеми достигна 316820 (срещу 240165 в края на 1970 г.), а сумите по тях достигнаха 848100 хил.лв. (срещу 585666 в края на 1970 г.). Въпреки това все още твърде ниска е степента на задоволяване на населението с жилища. Това се дължи главно на неизпълнение на плана за пускане на жилища за закупуване от населението с кредит от ДСК;

Таблица № 7

Показатели	1971	1972	1973	1974
Пуск на жилища в експлоатация				
план (брой)	21767	30324	35248	30524
отчет (брой)	18706	23106	20345	19580
изпълнение (%)	85,9	76,2	57,7	64,0

В изпълнение на решенията на Декемврийския пленум на партията и на Програмата за осъществяване на Основните положения за усъвършенствуване на общественото обслужване в НРБ от началото на 1974 г. се внедрена и системно се разширява безкасовата форма на разплащания на населението за данъци, такси и комунално-битови услуги. Броят на текущите сметки за безкасови плащания в края на 1974г възлезе на 46 900, но е все още недостатъчен. Сравнително по-голям е обхватът на гражданите при тази форма на разплащане в окръзите Враца (4350 бр.), Бургас (2947 бр.), Сливен (2950 бр.), Видин, Михайловград и др. Незадоволително е положението в окръзите Пловдив (2975 бр.) и Варна (1411 бр.) и особено в София - град, където са открити само 782 бр. текущи сметки. Едногодишният опит по приложението на безкасовата форма на разплащане е положителен и ще се разширява все повече и повече. За по-нататъшното усъвършенствуване и разширяване на системата за безкасови разплащания ръководството на банката внесе през м. февруари т.г. в Партийно-правителствената комисия по жизненото равнище проект на конкретна, разгърната програма.

II. КРЕДИТНИ РЕСУРСИ НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА БАНКА

Дейността на Българската народна банка по мобилизирането на кредитните ресурси е особено важна. Растежът на кредитните ресурси и тяхната структура в твърде голяма степен определят активната роля на банковата система и нейното въздействие върху икономиката на страната.

Растежът и структурата на кредитните ресурси през 1974 г., в сравнение с предходните години на петилетката, се виждат от данните в следващата таблица:

Таблица № 8

(в млн. лв.)

Показатели	1970	1971	1972	1973	1974
1. Производствени фондове в края на годината - всичко *	46389	49323	53270	58083	62502
Базисен индекс	100	106,3	114,8	125,2	134,7
в т.ч.:					
- основни фондове	32916	35311	37986	40794	44827
Базисен индекс	100	107,3	115,4	123,9	136,2
- оборотни фондове	13473	14012	15284	17289	17675
Базисен индекс	100	104,0	113,4	128,3	131,2
2. Кредитни ресурси - всичко	7569	8392	10330	12022	14541
Базисен индекс	100	110,9	136,5	158,8	192,1
в т.ч.:					
- фондове на банката	239	274	310	303	389
Базисен индекс	100	114,6	129,7	126,8	162,8
Относителен дял	3,2	3,3	3,0	2,5	2,7
- Средства на стопански и др. организации	3079	3096	4019	4554	5050
Базисен индекс	100	100,6	130,5	147,9	164,0
Относителен дял	40,7	36,9	38,9	37,9	34,7
- Средства на населението	3414	4111	4982	5932	6894
Базисен индекс	100	120,4	145,9	173,8	201,9
Относителен дял	45,1	49,0	48,2	49,3	47,4
- Средства на БВЕ	837	911	1019	1233	2208
Базисен индекс	100	108,8	121,7	147,3	263,8
Относителен дял	11,0	10,8	9,9	10,3	15,2
3. Относителен дял на кредитните ресурси от сумата на производствените фондове	16,3	17,0	19,4	20,7	23,3

* За 1970-1973 г. по данни на НСУ, а за 1974 г. - планови данни на ДП

От данните следват редица изводи. По-съществениите от тях са следните:

ПЪРВО, към края на 1974 г. е осъществено значително на-

растване на общия размер на кредитните ресурси. В сравнение с 1970 г. те се увеличават близо 2 пъти, докато производствените фондове (основните и оборотните, взети заедно) са се увеличили само с около 35 %. Изпреварващото нарастване на кредитните ресурси по отношение на производствените фондове, които те трябва да обслужват, води до неотклонно повишаване на дела на кредитните ресурси в стойността на производствените фондове. Само по себе си това е тенденция с ясно изразен положителен характер: кредитните ресурси нарастват изключително бързо, те заемат все по-голям дял във формирането на стойността на производствените фондове, кредитът все повече се въскресява в икономиката и активно съдейства за нейното развитие.

ВТОРО, извършено е значително изменение в състава на кредитните ресурси. Постепенно е намалял относителният дял на средствата на стопанските организации, които участвуват във формирането на кредитните ресурси на страната. От около 41 % през 1970 г. относителният им дял спада на около 38 % през 1974 г. В същото време се е увеличили делът на средствата на населението, които участвуват във формирането на кредитните ресурси - от около 45 % през 1970 г. на около 47 % през 1974 г. Увеличили се е делът и на средствата на международния кредитен пазар, привлечани от Българската външнотърговска банка и участвувачи в националните кредитни ресурси. Този дял е нараснал от 11 % през 1970 г. на около 15 % през 1974 година.

Не може да се омыта, че изменението на структурата на кредитните ресурси е следвало съвсем положителна тенденция. Би трябвало участието на стопанските организации във формирането на кредитните ресурси на страната да не намалява, а да се увеличава, макар и постепенно. Това би могло да се постигне при едно интензифициране на стопанската дейност и икономическия оборот на тези организации. При много по-голяма интензивност на дейността и на стопанския оборот съответно значително по-голяма част от средствата на стопанските организации биха били временно свободни и биха съставлявали по-голям дял от националните кредитни ресурси.

До се стигна до нарастване на дела на средствата на населението в националните кредитни ресурси, трябва да се каже, че това би могло да бъде положително, ако в известна част не се дължеше на обстоятелството, че, както вече бе посочено, част от паричните средства на населението през посочения период не са намерили материално покритие от стоки и услуги.

Привличането на средства от международния кредитен пазар за нуждите на икономическото развитие на страната е само по себе си положително. Както ще се види обаче това по-нататък, осъществяването у нас привличане на средства от международния кредитен пазар през годините на шестата петилетка е твърде голямо. Освен това то трябваше да се извършва в условията на растящата инфлация на международния капиталистически пазар.

Важен проблем представлява правилното насочване на кредитните ресурси, особено в условията на тяхното изключително бързо нарастване. Насоките, в които са използвани кредитните ресурси се виждат от следните данни:

Таблица № 9

/в млн. лв./

	1970 г.	1971 г.	1972 г.	1973 г.	1974 г.
<u>Кредити - всичко</u>	7569	8392	10330	12022	14541
Базисен индекс	100	110,9	136,5	158,8	192,1
В това число:					
1. За оборотни средства	4482	4472	4761	5418	6387
Базисен индекс	100	99,8	106,2	120,9	142,5
Относителен дял	59,2	53,8	46,1	45,1	44,0
2. За капитални вложения	2718	2610	2241	3123	4546
Базисен индекс	100	96,0	82,5	114,9	167,8
Относителен дял	35,9	31,1	21,7	26,0	31,2
3. За незавършено строителство	369	1310	3328	3481	3608
Базисен индекс	100	355,0	901,9	943,4	977,8
Относителен дял	4,9	15,6	32,2	28,9	24,8

От данните се вижда, че кредитните ресурси през последните три години с изпреварващи темпове са насочвани за капитални вложения. В същото време се е намалил относителният дял на кредитните ресурси, насочвани за кредитиране на оборотни средства. Той е намалял от около 59 % през 1970 г. на 44 % през 1974 година. Като цяло това е положителна тенденция. Бързорастящите кредитни ресурси е трябвало и е било икономически целесъобразно и ефективно да се насочват предимствено за капитални вложения и оттам за растежа на основните фондове. По този начин с кредитните ресурси се съдействуваше за ускоряване на икономическото развитие. Взаедно с това нуждите от кредитиране на оборотните средства в условията на ускорено

икономическо развитие също са били задоволени.

Кредитните ресурси, насочвани за кредитиране на незавършеното строителство, показват отначало тенденция на нарастване, а след 1973 г. относително намаляват, като абсолютно продължават да нарастват. Така част от кредитните ресурси са се задържали в сферата на незавършеното строителство и естествено не са давали необходимия ефект и не са се възвръщали своевременно за нова употреба. Очевидно е обаче, че намаляването на относителния дял на кредитните ресурси в незавършеното строителство е положително явление.

От изложеното в този раздел се вижда, че през 1974 г. и предходните години е постигнато едно значително нарастване на кредита и неговата роля в общественно-икономическото развитие. Безусловно това е изисквало много усилия от банковата система за своевременно мобилизиране на временно свободните средства и по този начин за формирането на кредитните ресурси, както и за своевременното им и целесъобразно насочване и използване.

III. ФИНАНСИРАНЕ, КРЕДИТИРАНЕ И КОНТРОЛ НА КАПИТАЛНИТЕ ВЛОЖЕНИЯ

Посредством дейността си по финансирането, кредитирането и контрола на капиталните вложения Българската народна банка съдействува и въздействува за срочното въвеждане в действие на основните фондове в народното стопанство.

Данните в следващата таблица дават най-обща представа за обема на извършената работа в тази област:

Таблица № 10

	О т ч е т				/в млн. лв./	
	1970	1971	1972	1973	1974 г. очакв. изпълн.	Индекс 1974 г. кт 1970 год.
	1	2	3	4	5	6
Обем на капиталните вложения *)	3652	3609	3953	4236	4619	137,8
Обем на въведените в действие основни фондове *)	3169	2697	3158	3421	4261	134,5
Средства за финансиране на капиталните вложения **)	2769	2658	3001	4120	4688	.
в т.ч.:						
Собствени средства	1089	1201	1421	1453	1241	114,0

	1	2	3	4	5	6
Относителен дял	39,3	45,3	47,3	35,3	26,5	-
Бюджетни средства	340	910	906	1223	1135	135,1
Относителен дял	30,3	34,3	30,2	29,7	24,2	-
Банков кредит	340	542	674	1444	2312	275,2
Относителен дял	30,4	20,4	22,5	35,0	49,3	-
В т.ч.:						
Високоэффект. капитални вложения	-	24	22	51	36	-
Обем на кредитите за незавършено строителство към 31 декември	369	1310	3323	3481	3608	977,3

²⁶1970 - 1974 г. включително по данни на ЦСУ

²⁸Данните за 1974 г. спрямо 1970 г. са несъпоставими, поради различния механизъм на разплащане на капиталните вложения

Кои са главните изводи, които произлизат от посочените данни?

ПЪРВО, осъщественото изпреварващо насочване на кредитните ресурси на страната в сферата на капиталните вложения е дало своите резултати. Делът на кредитните ресурси в общата маса на средствата за финансиране на капиталните вложения нараства от около 30 % през 1970 г. на около 50 % през 1974 г. Съответно се намалява делът и ролята на собствените средства на стопанските организации и на бюджетното финансиране. Това е положителна тенденция, която изцяло съответствува на партийните изисквания, на директивите на Десетия конгрес за развитието на страната през шестата петилетка, както и на утвърдената концепция за развитието на банковата система.

ВТОРО, широкото навлизане на банковия кредит в инвестиционния процес, както и големите мащаби на капиталните вложения доведоха до значително разгръщане на дейността на банковата система по тяхното финансиране, кредитиране и контролиране. Това се изразява не само в количествено нарастване на дейността, но преди всичко в повишаване на качествените изисквания към нея, произтичащи от икономическия механизъм и от самите принципи на банковото кредитиране.

И през 1974 г. главната насоченост на банковата дейност на всички етапи на инвестиционния процес бе да се въздействува

при съставянето и изпълнението на плана за капиталните вложения, строителното производство и проектирането така, че да се достигне по-висока концентрация на капиталните вложения; да се подобрява тяхната технологическа и възпроизводствена структура; да се подобрява структурата на производството и внедряват достиженията на науката и техническия прогрес; да се синхронизират етапите на инвестиционния процес, с една дума, да нараства ефективността на капиталните вложения.

1. Участие при планирането на капиталните вложения

Важно място в дейността на банката заема участието и при планирането на капиталните вложения. През 1974 г. и предходните години на петилетката тя предоставяше на инвеститорите и централните планиращи органи информация относно спазване на нормативните изисквания и условия при съставяне на плана. Освен това, тя разработваше и представяше становищата си за обектите, които подлежат на кредитиране, както и изобщо по плана за капиталните вложения.

В тази дейност особено място се отделяше на показателите за ефективността на капиталните вложения, спазването на нормативните изисквания за модернизация и реконструкция, проектната готовност на обектите, осигуряването на необходимия лимит и средствата за завършване на обектите в нормативните срокове и т.н.

От извършваните проверки по проектите на плана за капиталните вложения и поименните списъци преди тяхното утвърждаване, се установяваха редица пропуски и несъответствия, които са в разрез с поставените задачи за ускорено и ефективно развитие на капиталното строителство. Главните пропуски и несъответствия бяха, че продължава практиката в плана да се включват голям брой обекти без проекти и сметни документации и без да е договорено оборудването; че се посочват като модернизация и реконструкция капитални вложения, които по същество са ново строителство и разширение; че има подчертан стремеж да не се предвиждат необходимите (съобразно нормите) лимити за гарантиране завършване на обектите в определените срокове и др.

Така например, при съгласуването на проекта за годишното уточнение на плана за 1975 година, за обектите над 2 млн. лв. с производствено предназначение, респективно - над 300 хил. лв. с

непроизводствено предназначение, банката установи включването на около 400 обекта, за които не беше осигурен лимит за капитални вложения в размер на около 240 млн. лв. съобразно нормите за времетраене на строителството. Едновременно с това се предвиждаше удължаване сроковете за въвеждане в действие на около 470 обекта. Еклюдени бяха над 400 новозапочващи обекта с годишна задача 145 млн. лв. без проекти и сметни документации към 1. IX. 1974 г. Бяха посочени като модернизация и реконструкция 75 обекта за около 70 млн. лв. годишна задача, които по преценка на банката нямаха такъв характер.

За съжаление немалка част от бележките и съображенията не се вземаха под внимание, като планът и поименните списъци се утвърждаваха от компетентните органи с посочените недостатъци. Някои от тези недостатъци са причина за увеличаване фронта и обема на незавършеното строителство, за неспазване на пусковите срокове и на тази основа - за санкциониране на страните в инвестиционния процес.

2. Участие в подготовката на строителния процес

При подготовката на инвестиционния процес и по-конкретно при проверката на проектите и сметните документации и другите условия за нормалното му започване и протичане, банката провеждаше възложения ѝ специализиран инженерно-технически и икономически контрол. Главната цел беше да се осигури от проектантите и инвеститорите необходимата пълнота и комплектност на проектите и сметните документации, тяхното съответствие с нормативните цени, както и създаване на всички други условия за своевременно започване строителния процес, като предпоставка за повишаване ефективността на капиталните вложения. На тази основа банката изискваше от инвеститорите да вземат мерки за отстраняване на пропуските и грешките.

За мащабите на банковата дейност при подготовката на инвестиционния процес може да се съди например от броя на проверените проекти и сметни документации. През 1974 г. банковите инженерно-технически органи провериха 146 345 бр. документации за 5157 млн. лева сметна стойност. Големият размер на проверените проекти и сметни документации се дължи и на налаганата се повторна проверка на немалка част от тях, поради пропуски и изменения в първоначално утвърдените проекти и сметни документации.

Следва да се отбележи, че за периода 1972 - 1974 година в резултат на банковия контрол е постигнато намаление в сметните стойности по представените за проверка в банката проекти и сметни документации, поради допуснати от проектантите грешки и непълноти, в размер на 346 млн. лева, или 1,7 % от сметната стойност на обектите. Това показва, че наред с постигнатите безспорни успехи в проектното дело, налице са все още много недостатъци в работата както на инвеститорите при разработването на проектните задания, така и на проектантските организации при изготвянето на проектите и сметните документации. Наличието на тези пропуски води до преработка на проектите и сметните документации и забавя откриване финансирането на обектите и своевременно започване на строителния процес.

3. Участие в изпълнението на строителния процес

В процеса на изпълнението на капиталното строителство банковият контрол и въздействието се насочваха главно в две направления - спазване от строителите и инвеститорите на утвърдените проектни решения и недопускане на закъснения във времетраенето на строителството. Във връзка с това от 1971 г. беше въведено кредитиране на цялото незавършено строителство, при което се създаваха възможности банката по-активно да се намесва предимно с икономически средства за реализиране на задачите в тези две направления. Договарянето на кредитите за незавършено строителство и особено текущият контрол върху разходите за строително-монтажните работи, за машини и съоръжения и за други цели създаваха условия да се установява реалният размер на тези разходи съобразно утвърдените проекти и сметни документации. Особено резултатен беше банковият контрол, когато той се осъществяваше на място на строителния обект, под формата на контролни измервания и комплексни проверки за хода на строителството, за съхраняване на оборудването и материалите, и т.н. От извършените през 1974 г. 3230 броя контролни измервания за 76 417 хил. лв. отчетени строително-монтажни работи, беше направено намаление за 6211 хил. л. или 8,2 %. Когато при тези проверки банковите органи установяваха строителство без открито финансиране или неспазване на пусковите срокове, както и превишение на утвърдените сметни стойности, те своевременно уведомяваха съответните органи за предприемане на мерки за преодоляване на тези слабости. Когато тези мерки не даваха резултат, банката санкционираше виновните

страни в инвестиционния процес и то с наказателни лихви. Само за 1974 г. лихвите по просрочените заеми за незавършено строителство възлизат на 50 млн. лв. При увеличаване на утвърдените сметни стойности на обектите, поради пропуски в проектите и сметните документи и изменения в процеса на строителството, тя изискваше от инвеститорите да вземат мерки за срочното преутвърждаване на сметните стойности и осигуряването на необходимите допълнителни средства. За изпълнение на тези функции спомагаше въведената в банката система за отчетност и контрол за всеки обект поотделно.

Въпреки положените усилия от банката размерът на незавършеното строителство продължава да нараства за разлика от предвиденото му относително намаление с петгодишния план. Това води до общо удължаване на инвестиционния процес, влошаване ефективността на капиталните вложения и финансовото състояние на строителните организации и инвеститорите. Увеличението на първоначално утвърдените сметни стойности води до влошаване на технико-икономически показатели на обектите още в процеса на строителството.

Причините за увеличението на обема на незавършеното строителство са комплексни, но главната причина е твърде значителният брой на строящите се обекти, което не създава условия за концентриране на материалните и трудови ресурси в строителството, както и някои слабости в самото строителство и особено в недостатъчната му материална база и организация на труда.

Комплексният характер на причините за нарастването на незавършеното строителство сам по себе си показва, че неговото намаляване не е било във възможностите на банката. Още повече, че в отделни случаи най-голямата роля в това отношение се ограничаваше, поради оневиняването на строителите и инвеститорите от компетентните органи. Показателна в това отношение е динамиката на просрочените заеми за незавършено строителство, които от 704 млн. лева в края на 1973 г. се намаляват на 241 млн. лева в края на 1974 г., поради продължаване сроковете на незавършените в нормативните срокове обекти. От друга страна, при сега действащия механизъм издължаването на санкциониращите лихви по заемите за незавършено строителство на инвеститорите става от фондовете им с инвестиционно предназначение, при което не се отразява непосредствено върху трудовото възнаграждение на виновните лица и не ги стимулира за преодоляване на неблагоприятията.

Независимо от вложеното, трябва да се отбележи, че ако банката не провеждаше контрол и въздействие с помощта на кредита и лихвата, неблагоприятията в инвестиционния процес биха били още по-големи. И в това се изразява ефектът от банковата дейност в областта на капиталното строителство.

Системното неизпълнение на плана за въвеждане в действие на обектите и нарастването на обема на незавършеното строителство е проблем с много голямо значение за ефективността на народното стопанство. Той може да бъде решен главно чрез:

- спазване на нормативните изисквания при съставяне на плана за капиталните вложения, като се включват обекти с проектна готовност и се осигуряват лимити съобразно нормите за времетраене на строителството;

- усъвършенствуване дейността на проектантските организации и засилване на техните отговорности при некачествени проекти и неспазване на определените срокове за проучвателните и проектни работи;

- подобряване на материално-техническата база на строителните организации и усъвършенствуване организацията в строителството;

- усъвършенствуване дейността на инвеститорите и доставчиците на оборудването, съобразно графика за строителство, като се повишат техните отговорности при неизпълнение в срок на задълженията им;

- свързване изплащането на лихвите по просрочените заеми с материалните стимули на страните в инвестиционния процес.

Що се отнася до БНБ, считаме, че има възможности да се разширят и нейните компетенции за по-активно участие в процеса на планирането с оглед да съдействува за ограничаването на обема на незавършеното строителство. Освен това ще бъде правилно да се създадат нормативни условия, при които банката да упражнява по-резултатно икономическо въздействие и да санкционира проектантските организации и инвеститорите при констатирани пропуски и недостатъци в проектите задания, проектите и сметните документи.

4. Кредитиране на високоефективните капитални вложения

Особено място в дейността на банката заема кредитирането на високоефективните капитални вложения. При тях тя има възможност

най-добре да реализира дадените ѝ компетенции за вземането на целесъобразни решения, с които да се подпомага изпълнението на единния план за общественно-икономическото развитие на страната и се решават наредени въпроси в процеса на развитието.

За периода 1972 - 1974 г. са разрешени заеми за високоефективно капитални вложения за 150 млн. лева. С тях се достига 138 млн. лева общ годишен икономически ефект, с което се осигурява откупуване на тези капитални вложения средно за една година и два месеца. Относителният дял на машините и съоръженията е над 70 %, а за отделни мероприятия е над 85 %. Това е показателен факт за възможностите на банката целесъобразно да насочва този вид капитални вложения. При това, тук е посочен само чистият пряк ефект. Трябва да се подчертае, че освен него има и важни допълнителни ефекти, като освобождаване на работна сила, осигуряване на валутни приходи и т.н.

През 1974 г. на банката беше предоставен лимит за кредитиране на високоефективни капитални вложения в размер на 36,8 млн. лева, от които са усвоени 35,5 млн. лв. или 96,5 %. Кредитирани са 479 обекта (мероприятия) със срок за завършване до края на 1974 година, за които са разрешени кредити общо за 68,5 млн. лева. От тях 286 обекта (мероприятия) за 43,2 млн. лева са преходни от 1973 година, а 193 обекта (мероприятия) за 25,3 млн. лева, са започнати през 1974 година.

Основната част от кредитите за високоефективни мероприятия беше насочена към селското стопанство, хранително-вкусовата промишленост, транспорта и услугите, вътрешната търговия и други. Заемите се използваха за модернизация и реконструкция на действащите предприятия, за издигане на технологичното равнище на производството, подобряване качеството на продукцията и повишаване производителността на труда. Подпомагаше се изпълнението на плана за производство на стоки за народно потребление, за допълнителен износ и ограничаване вноса на някои стоки и суровини от второ направление.

Посочените предимства при кредитирането на високоефективните капитални вложения биха дали по-значително благоприятно отражение при изпълнението на задачите на единния план, ако на банката се предоставят по-голям размер от ресурси за тази цел.

5. Издължаване на заемите за капитални вложения

С непрекъснатото нарастване на кредитираните капитални вложения все повече се увеличава кредитната задължителност на стопанските организации. При действащите сега нормативни срокове за издължаване на банковите заеми, все повече нараства размерът на следваните се годишни погашения. В случая възниква проблемът за срочното издължаване

на банковите заеми. При съществуващите механизми на капиталните вложения от една страна и действащия икономически механизъм за разпределение на печалбата и за издължаване на заемите от друга, не малка част от стопанските организации изпаднаха в затруднение или невъзможност да погасяват ползуваните кредити за капитални вложения в определените срокове. В такова положение изпаднаха още през 1973 г. част от обединенията на Министерството на химическата промишленост, на машиностроенето и металургията, на МЗКП и т.н. Във връзка с това банката беше принудена да отложи издължаването на част от заемите на някои стопански организации. Така например, от отложените през изминалите две отчетни години 217 млн. лева погашения, в края на 1974 г. останаха неиздължени 168 млн. лв. За 1975 г. се очертава общата сума на отсрочените погашения да възлезе на около 400 млн. лева, за което своевременно се информиран Министерският съвет.

През 1974 г. на банката се възложиха и задачи по изпълнение на санкционирането на инвеститорите за недостигане в определените срокове на проектните показатели на обектите, с което се затвори цикъла на банковия контрол и въздействие в целия инвестиционен процес.

IV. КРЕДИТИРАНЕ НА СТОПАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ЗА ОБОРОТНИ СРЕДСТВА, КОНТРОЛ ПО ФОНД "РАБОТНА ЗАПЛАТА" И БЕЗНАЛИЧНИ РАЗПЛАЩАНИЯ

1. Кредитиране на стопанските организации за оборотни средства

Развитието на оборотните средства и участието на банковия кредит за тяхното формиране през 1974 г. и предходните години на петилетката се вижда от следните данни:

Таблица № 11
(в млн. лв.)

Показатели	Години				
	1970	1971	1972	1973	1974
1	2	3	4	5	6
1. Обществен продукт по план (год. уточнение)	24880	26582	28397	30923	34218
Базисен индекс	100	106,8	114,1	124,3	137,5
2. Оборотни средства по план	10150	10182	10668	11310	12020
Базисен индекс	100	100,3	105,1	111,4	118,4
3. Обществен продукт по отчет - тек. цени *)	24880	26960	29088	31412	33662
Базисен индекс	100	108,4	116,9	126,2	135,3

1	2	3	4	5	6
4. Оборотни средства по отчет	10150	10436	11277	12287	14117
Базисен индекс	100	102,8	111,1	121,1	139,1
в това число:					
а/ собствени оборотни средства	3072	2903	3187	3487	3793
базисен индекс	100	94,5	103,7	113,5	123,7
относителен дял	30,3	27,3	28,3	28,4	26,9
б/ банков кредит	4482	4472	4761	5418	6337
базисен индекс	100	99,8	106,2	120,9	142,5
относителен дял	44,2	42,9	42,2	44,1	45,2
в/ други източници	2595	3064	3329	3391	3931
базисен индекс	100	118,1	128,3	130,7	151,5
относителен дял	25,5	29,3	29,5	27,5	27,9

#

1970 г. - по данни на ДКП, 1971 - 1974 г. по данни на ЦСУ

Въз основа на данните от таблицата могат да се направят следните по-важни изводи:

ПЪРВО, оборотните средства на стопанските организации нарастват по-бързо от обществения продукт, аналогично на по-бързото нарастване на средствата за капитални вложения и основните фондове. Поради това размерът на оборотните средства, падащи се на 100 лева произведен обществен продукт нараства от 40,79 лв. през 1970 година на 41,25 лв. през 1974 година. Такава тенденция е очертана и в промишлеността, където размерът на оборотните средства, падащи се на 100 лева произведен обществен продукт, нараства от 21,81 лева през 1970 година на 22,10 лева през 1974 година.

Причините за това са няколко. Изгражданите нови производствени мощности обикновено не се завършват в срок, а доставката на материалите и суровините за производството, което е планирано от тези мощности се извършва в сроковете по предварително сключените договори. В тези случаи материалите и суровините остават за дълго време неизползвани и ангажират оборотни средства. В повечето случаи по плана се предвижда максимално използване на въведените в действие производствени мощности, като на тази база се предвиждат високи темпове на производство, което обаче в много случаи не може да се достигне, поради редица обективни или субективни причини.

В резултат на това впоследствие се налага, обществено в края на годината, да се коригира плана, но планираните материали са доставени и те остават като свръхнормативни запаси. Така например за 1974 година обемът на общата промишлена продукция по разчетите на държавния план в края на годината е по-малък от този в началото на годината със 750 млн. лева. Трябва да се изтъкне и това, че е твърде ниско равнището на цялото нормативно стопанство в заводите, предприятията, обединенията и министерствата.

ВТОРО, обрачаемостта на оборотните средства е ускорена общо с 10,1 дни за изминалите четири години на петилетката, в т.ч. с 1,3 дни за 1974 г. В кредитния план на шестата петилетка е предвидено обрачаемостта на оборотните средства да бъде ускорена с 10 дни. С насрещния план на банката е предвидено допълнително ускорение с още 1 ден или общо 11 дни, които осигуряват около 1200 млн. лева относителна икономия на оборотни средства общо за петилетката. Реализираното ускорение от 10,1 дни за четирите години осигури такава икономия за повече от 1 милиард лева. Значителното ускорение на обрачаемостта на оборотните средства е резултат на преимущественото нарастване на реализацията на произведената промишлена продукция, стокооборота, услугите и други, които през 1974 г. спрямо 1970 г. възлиза на 54 %, докато нарастването на оборотните средства е само 39 %. Борбата на банката за ускоряване обрачаемостта на оборотните средства и осигуряване на относителна икономия от тях даде възможност да се компенсират до известна степен неблагоприятните резултати от недостатъчно ефективното използване на оборотните средства, измерено чрез размера на оборотните средства, падащи се на 100 лева произведен обществен продукт. В противен случай тези резултати щяха да бъдат още по-неблагоприятни, тъй като оборотните средства за 1974 г. биха се увеличили с повече от 1 млрд. лева. В резултат на това и размерът на употребените оборотни средства за 100 лева произведен обществен продукт би нараснал от 40,79 лева през 1970 година на 45 лева през 1974 година.

ТРЕТО, значително е увеличението на относителния дял на другите източници при формирането на оборотните средства, в сравнение с останалите два - собствените оборотни средства и банковия кредит. По своя икономически характер другите източници са временно привлечени чужди средства. Една част от тях се формира в резултат на нормативно уредените въпроси за изплащане на фонд "Работна заплата", вноските в бюджета и във фондовете на стопанските органи-

зации, съгласно които сроковете за внасяне са по-късни от момента на реализирането на сумите. Увеличението на тази част от другите източници е закономерно явление и се дължи на увеличение на производствената програма, отчисленията за бюджета и отчисленията за фондовете. Едновременно с това обаче значителна част от другите източници представлява взаимна задължиятост между стопанските организации, поради несвоевременно заплащане на получените или експедираните стоково-материални ценности. Това е резултат на влошеното финансово състояние на някои стопански организации, главните причини за което са образуваните свръхнормативни запаси, поради непълнение на плана, превъзвешение на планираните доставки и други. Тази част от другите източници представлява извънпланово преразпределение на оборотни средства, срещу което банката е водила борба чрез използване на икономическите лостове, с които тя разполага.

В своята дейност по кредитирането на стопанските организации за оборотни средства банката се е ръководела от необходимостта за непрекъснато повишаване ефективността при използването на оборотните средства. Във връзка с това изключително внимание е обръщано на въпроса за намаляването и ликвидирането на свръхнормативните запаси, които са главната причина за неефективно използване на оборотните средства и ангажирането на повече от необходимите средства в народното стопанство.

Свръхнормативните запаси от стоково-материални ценности в народното стопанство от 369 млн. лв. към 31.XII.1971 г. са намалели на 196 млн. лв. към 31.XII.1972 г., запазили са равнището си през 1973 г., а в края на 1974 г. възлизат на 346 млн. лева.

В структурата на свръхнормативните запаси от стоково-материални ценности се наблюдават известни колебания. Така например относителният дял на суровините и материалите от общия размер на свръхнормативните запаси от 63 % към 31.XII.1971 г. е нараснал на 72,5 % през 1972 г., на 74,7 % през 1973 г., а през 1974 г. е достигнал 87,6 %. Относителният дял на готовата продукция от 16,9 % към 31.XII.1971 г. е намалел на 14,7 % през 1972 г., 8,8 % през 1973 г. и се е увеличил на 9,2 % в края на 1974 година. Относителният дял на незавършеното производство от 16,2 % към 31.XII.1971 г. е намалел на 4,2 % през 1972 г., 1,9 % през 1973 г., а през 1974 г. е под норматива с 26,196 млн. лева.

Образуването на свръхнормативните запаси в народното стопанство се обяснява с недостатъци в плана за материално-техническото снабдяване, невъвеждането в действие на производствените мощности в установените срокове, производството на продукция без осигурен пазар и неизпълнението на производствените програми или честите им промени, както и промени в структурата на производството, поради ежегодното обновяване на значителна част от произвежданата продукция.

Контролът на банката е обхващал още процеса на съставянето на плановете на стопанските организации, с оглед да се предотврати образуването на ненужни запаси с плана. Постоянните проверки в стопанските организации са давали възможност на банката да разкрива много случаи на неправилна организация при съставянето на плана за материално-техническото снабдяване и сериозни слабости в хода на неговото изпълнение. При констатиране на такива случаи банката е прилагала съответни мерки за въздействие, включително и отказване на кредити за покриване на запаси, които не са необходими за производството. Измененията и подобренията, които се направиха през изтеклите четири години на петилетката в кредитно-разплащателния механизъм създадоха възможност за банката да прави най-строга преценка при отпускането на заеми, включително и за свръхнормативните запаси, което по-рано се извършваше в повечето случаи автоматично. Усилията на банката в тази насока не винаги обаче даваха желаните резултати, тъй като в някои случаи отстраняването на причините за неефективното използване на оборотните средства бяха извън нейните възможности. Това особено се отнася за случаите, когато през по-голяма част от годината доставките се извършват в планираните размери, а в последните 1-2 месеца на годината производственият план се намалява. По този начин веднага се образуват свръхнормативни запаси от материали и други ценности.

Резултатите от работата на банката за оказване на въздействие за ефективно използване на оборотните средства могат да се измерят и чрез размера на задължеността по просрочените заеми и просрочените платежни документи. Така например докато относителният дял на просрочената задълженост спрямо общата сума на банковите заеми на 31.XII.1970 г. е бил 12,4 %, то на 31.XII.1974 г. той намалява на 6,7 %. Извакото използване на кредита като инструмент за въздействие дава възможност на банката да води ефективна борба

спрежу взаимната задължителност между стопанските организации, с което се предотвратява извънплановото преразпределение на оборотни средства.

2. Контрол на фонд "Работна заплата"

И през 1974 г. банковият контрол по фонд "Работна заплата" обхваща формирането и изплащането на работната заплата, премиалният и други възнаграждения, съобразно с нормативните актове по икономическия механизъм.

След изтичане на всяко тримесечие банката анализираме допусканияте преразходи на фонд "Работна заплата" в стопанските организации и оперативно въздействуваше за отстраняване на породилите ги причини. При по-голями преразходи се организираха срещи с ръководствата на съответните стопански организации.

Освен това банката информира Министерския съвет за допуснатите преразходи към 31 август и 30 септември 1974 г. с анализ на причините и със съответни предложения. По указание на Министерския съвет банката отпусна заеми за издръжка на централните управления на държавните стопански обединения за 1974 г. в размер на 6,968 хил. лв. със срок за издължаване до 30 юни 1975 г.

Въпреки взетите мерки от страна на банката, 59 държавни стопански обединения, стопански дирекции и предприятия (без тези от селското стопанство) допуснаха през 1974 г. преразход на фонд "Работна заплата" общо в размер на 114,495 хил. лева (при допуснат преразход за 1973 г. - 47,941 хил. лв. и за 1972 г. - 67,549 хил. лв. Съгласно действащия механизъм преразходът за 1974 г. е намален с 12,283 хил. лв. използвани средства от фонд "МВН" от минали години, целеви постъпления и преведени суми от фонд "ДМС" от минали години на поделенията с преразход на фонд "Работна заплата" за годината.

Независимо от размера на преразхода, причините за неговото допускане са главно в резултат на неизпълнение на плана за самостоятелността и печалбата, а оттам и на общия доход.

В резултат на неизпълнението на плана за общата продукция и допуснатото значително превишаване на материалните разходи и разходите за труд, голям брой АПС и техни членове приключиха 1974г с недостиг на средства в размер 114,715 хил. лв., от които за фонд "Трудово възнаграждение" - 29,321 хил. лв. След искриване на част

от недостига със собствени източници, остана непокрит недостиг в размер на 70,084 хил. лв.

През 1974 г. Българската народна банка провеждаше контрол и по законосъобразното набиране, сречно и целево разходване на средствата по фондовете на министерствата, ведомствата, държавните стопански организации и техните подразделения. При всички случаи на констатирани нарушения на Наредбата за фондовете, чрез икономически санкции, банката въздействува спрямо стопанските организации за отстраняване на нарушенията, като е спирало плащанията.

3. Безналични разплащания в страната

Общият размер на извършените безналични плащания и относителният дял на отделните форми, чрез които са били осъществени през периода 1971 - 1974 година, се вижда от данните в таблица №12

Данните показват нарастване на оборота на безналичните плащания и на броя на платежните документи в народното стопанство. Това е резултат от ежегодното увеличаване на общественото производство, на отчисления в полза на висшестоящите организации, на вноските в бюджета и пр.

Акцентната форма, при която инициативата за изплащане на стокowo-материалните ценности и услуги е у доставчика се утвърди като основна форма при извършването на безналичните плащания в народното стопанство. От 1971 г. относителният дял на плащанията чрез нея спрямо общия размер на безналичните плащания в народното стопанство постоянно нараства. Независимо от това увеличение, през същия период се очертава тенденция на изменение в прилагането на двете разновидности на тази форма - обикновената и ускорената, използването на които се обуславя от финансовото състояние на купувачите на стокowo-материалните ценности и услугите. Следва да се има предвид, че при обикновената акцентна форма плащанията се извършват след съгласие от купувачите, докато при ускорената те се извършват незабавно. За периода 1971 - 1974 година относителният дял на плащанията, извършени чрез обикновената акцентна форма на плащане постоянно нараства за сметка на ускорената акцентна форма на плащане. Въпреки това обаче разплащанията за доставки, работи и услуги, извършени чрез ускорената акцентна

Форма на плащане, са с 11 милиарда лева в посвече ст тези, извършени чрез обикновената акцентна форма. Относителното намаляване на плащанията чрез ускорената акцентна форма се дължи на променното финансово състояние на някои купувачи.

Вирментната форма на плащане, при която инициативата за плащане е у платяца, заема второ място във формите на плащане. Това се дължи главно на обстоятелството, че чрез тази форма се извършват освен плащания за доставки, работи и услуги и плащанията към бюджета, вноските във фондовете, преводите към висшестоящите организации, преводите по особените сметки и всички останали плащания от нестокков характер. През отчетния период е налице едно, макар и незначително, намаление на относителния дял на извършените плащания чрез тази форма.

От данните за развитието на различните форми на плащане и от анализа на причините за изменението на относителния им дял може да се направи изводът, че действащият сега кредитно-разплащателен механизъм премахва автоматизма при кредитирането и разплащанията. Сега те се извършват в зависимост от финансовото състояние на платците, при което банката може да използва по-ефективно икономическите лостове, с които разполага, за въздействие върху стопанските организации.

При осъществяване на контрола при разплащанията банката следеше за разкриване на случаите на нереално отчитане на плановете за производство и реализация, на взаимно парично и стокосво кредитиране между стопанските организации. При този контрол банковите органи разкриха множество случаи на издаване безстокосви фактури, даже и за продукция, която не е била произведена. С оглед да се въздействува върху стопанските организации за преустановяване на тези нарушения банката им налагаше съответни икономически санкции, както и глоби на виновните длъжностни лица, допуснали тези нарушения.

№	Форми на плащане	1971 г.			1972 г.			1973 г.			1974 г.		
		пла- тежни доку- менти х.бр.	обо- рот млн. лв.	%									
А	Б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	Акцептна - общо:	16036	43278	48,0	17454	45022	49,1	16951	49329	50,0	17540	55919	52,2
	а) обикновена акцептна	2748	7934	8,8	3699	9526	10,4	5575	14574	14,8	8525	22231	20,8
	б) ускорена акцептна	13288	35344	39,2	13755	35496	38,7	11376	34755	35,2	9015	33688	31,4
2.	Варментна (платежни нареждания)	9971	38985	43,3	11169	39444	43,0	11194	42259	42,7	11682	45027	42,0
3.	Всички останали форми	1827	7661	8,7	2208	7244	7,9	1501	7191	7,3	998	6200	5,8
	Всичко:	27834	90124	100,0	30831	91710	100,0	3029646	98779100,0	100,0	30220	107146	100,0

IV. РАЗВИТИЕ НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ ПЛАТЕЖНИ И КРЕДИТНИ ОТНОШЕНИЯ НА БАНКАТА

1. Участието на банката в социалистическата икономическа интеграция

Периодът от 1971-1974 година е характерен с по-нататъшното разгръщане на процесите на социалистическата икономическа интеграция. През 1974 г. и предходните години на петилетката, банката активно съдействуваше за осъществяването на тези процеси. Вниманието на банката беше насочено към развитие и усъвършенствуване на валутно-финансовите, платежно-разчетните, кредитните отношения между социалистическите страни.

Общият стокосъмен на страната, разплащанията по които са завършени от банката през 1974 г., надхвърля сумата 7,6 млрд. валутни лева. Разплащанията на банката със СССР и другите социалистически страни през годината възлизат на 5,4 млрд. валутни лева или 71,0 % от общата сума на стокосъмена.

За обезпечаване на разплащанията във връзка със снабдяване на народното стопанство със суровини, материали, машини и други чрез внос от СССР и братските социалистически страни банката осигури 765,3 млн. преводни рубли краткосрочни кредити от Международната банка за икономическо сътрудничество - Москва. За вноса и изграждането на важни обекти и съоръжения на нашата промишленост, банката обезпечи през 1974 г. средносрочни и дългосрочни кредити от Международната инвестиционна банка в размер на 397,9 млн. преводни рубли, от които в конвертируеми валути - 252,0 млн. преводни рубли. Тези кредити ще се използват за финансиране изграждането на завод за фаянсови плочки - гр. Исперих, фабрика за изкуствен трикотаж "Билана" - град Петрич. Крупно мероприятие на социалистическата икономическа интеграция е изграждането със съвместните усилия на социалистическите страни на магистралния газопровод Оренбург - Западна граница на СССР. За изграждането на частта, предоставена на нашата страна чрез МИБ, е обезпечено предоставянето на 390 млн. преводни рубли дългосрочен кредит (в това число 245 млн. преводни рубли в конвертируема валута). Заявени са за ползуване чрез МИБ - Москва през 1975 г. също така кредити за реконструкцията и модернизацията на важни стопански обекти и съоръжения (внос на машини и съоръжения за изграждането на пътята магистрала "Тракия".)

Банката активно участвуваше в работата на двете международни банки на социалистическите страни МБИС и МИБ - Москва. На Съветите на двете международни банки в Москва бяха разгледани и решени редица важни въпроси по развитието и усъвършенствването на платежно-кредитния механизъм на социалистическите страни - членки на СИВ. Банката участвуваше също така и в работата на Постоянната комисия в СИВ по валутно-финансовите въпроси.

По-нататъшно развитие получи дейността на банката по кредитирането на стопанските обединения и външнотърговските организации във валута за внос на високо-ефективни съоръжения, инсталации, отделни машини и др. През 1974 г. банката предостави кредити общо за 18,4 млн. вал. лева, от които 2,6 млн. вал. лева в социалистическа валута и 15,8 млн. лева в капиталистическа валута, на стопанските обединения, с помощта на които са решени допълнително някои потребности по модернизация и повишаване ефективността на производството, развитие на експортните ни възможности, в т.ч. и към СССР и социалистическите страни.

Банката участва в рамките на Постоянната комисия по валутно-финансовите въпроси на СИВ при разработването на методологията за определянето на курса на преводната рубла към националните валути и по Спогодбата за уточняване курсовете за нетърговските плащания между социалистическите страни-членки на СИВ, сключена на 28.XII.1974 година - Москва.

През изминалия период банката използва всичките си възможности за активно съдействие и обезпечаване на платежно-кредитните и валутно-финансови потребности на страната, за разширяване и задълбочаване на международните икономически отношения на страната и процесите на социалистическа икономическа интеграция със СССР и другите братски социалистически страни.

Развитието на тези процеси през следващата петилетка изисква издигане на още по-високо ниво на дейността на банката в това отношение.

Платежните ни отношения със социалистическите страни през шестата петилетка са увеличили задълженията на страната в социалистическа валута. От общо 749 млн. вал. лева към 31.XII.1971 г. (741 млн. вал. лева дълг по ползувани държавни кредити и 8 млн. вал. лева пасивно салдо по текущи плащания) те са нараснали на 838 млн.

вал. лева към 31.XII.1974 година (660 млн. вал. лева дълг по държавни кредити и 178 млн. вал. лева пасивно салдо по текущите плащания). По данни на неокончателно утвърдения валутен план се очаква общият дълг към 31.XII.1975 г. да възлезе на 1006 млн. вал. лева (626 млн. вал. лева дълг по държавни кредити и 380 млн. вал. лева пасивно салдо по текущи плащания). Това развитие на задълженията към социалистическите страни се отклонява от предвижданията по плана за шестата петилетка, съгласно който за периода 1971 - 1975 година задълженията на ползуваните държавни кредити следваше да бъдат намалени с 60 млн. вал. лева, а текущите плащания да осигурят активно салдо от 46 млн. вал. лева.

За изтеклите 4 години на шестата петилетка вземанията на страната по предоставени кредитна социалистическите страни са нараснали от 62,2 млн. вал. лева от началото на 1971 година на 73,0 млн. вал. лева към края на 1974 година.

2. Участие на банката в развитието на икономическите отношения с несоциалистическите страни

Постепенното разведряване на международната политическа обстановка през периода 1971 - 1974 година създаде по-благоприятни условия за разширяването на икономическите отношения с несоциалистическите страни. Банката активно съдействуваше за осъществяването на бързо разрастващите икономически връзки, като обезпечаваше своевременно всички разплащания от стоков и нестоков характер. За периода 1971 - 1974 година бяха извършени разплащания с несоциалистическите страни за 7 млрд. валутни лева, от които 5,4 млрд. по стокообмена.

Банката полагаше усилия за ритмично разпределение на постъпленията и плащанията по стокообмена с несоциалистически страни, с което съдействуваше за по-ефективно използване на валутните и кредитни ресурси на страната. Същевременно създаваше и условия за използване на конюктурата на международните стокови пазари и удовлетворяваше спешно възникнали нужди при текущото изпълнение на плана.

а) Участие на банката в развитието на икономическите отношения с развитите капиталистически страни.

Основната част от разплащанията с несоциалистическите страни се извършва с развитите капиталистически страни. За периода 1971 - 1974 година банката извърши разплащания с тези страни по

стокообмена и нетърговските операции в размер на 5,2 млрд. вал. лв

Валутният план през шестата петилетка предвиждаше таков развитие на платежните и кредитни отношения, при което да се реализира значително снижение на задълженията в несоциалистическа валута. С формирането обаче на отделните годишни планове и в процеса на тяхното изпълнение, размерът на задълженията съществено е превишил първоначалните предвиждания.

Увеличението на задълженията на страната в конвертируема валута се дължи на следните основни причини:

- Общата криза на капитализма рязко се задълбочи и изостри. На международния валутен пазар настъпи истински хаос. Ликвидира се относителната стабилност на валутните курсове на основните капиталистически държави - САЩ, Англия, ГФР, Франция, Италия, Япония. Извърши се и продължава да се извършва невиджана инфлация. Цените на едни и същи стоки нараснаха няколкократно. Най-голямо увеличение настъпи на цените на комплексните обекти, оборудването и основните суровини, които са главните вносни стоки на НРБ от несоциалистическия пазар. Нараснаха, но значително по-малко и цените на селскостопанските и хранителни стоки и на произведенията на леката промишленост, които пък са главните износни стоки на НРБ на този пазар. В резултат на това възниква значителен разрыв между стойностния обем на вноса и износа и отрицателното салдо по платежния баланс неизбежно се увеличи.

- Не се изпълни планът за производство на основни суровини и материали у нас и по-специално на заводи като: Кремиковци (стомана, различни видове сортове и листов прокат, метални изделия), содовия завод - Левня, заводът за сложни торове - Левня, завода за изкуствени влакна "Свилоса" - Свищов, заводите за хартия в Белово, Разлог и Никопол и други. Не се изпълни плана и за някои важни химикали, полуфабрикати и други.

- Необвързките в плана и нереалните преценки на потребностите наложиха допълнителен внос на нефт, нефтопродукти, фуражи и други суровини и материали. Несъобразяването на плана за вноса от социалистическите страни с реалните възможности по спогодбите с тях предизвика пренасочване на внос от I-во към II-ро направление, без да се осигурят допълнителни валутни източници.

- Неблагоприятните климатични условия, възникнали в течение на шестата петилетка, създадоха значителни трудности за работата на селското стопанство, хранително-вкусовата промишленост, както и за някои други отрасли, като леката промишленост, енергетиката и други. Специално за селското стопанство се получи така, че то неможа да осигури предвидените ресурси за износ по II-ро направление и същевременно предизвика допълнителен внос на редица важни селскостопански суровини, като например месо, захар, фасул, памук, ориз, някои фуражи и други.

- В условията на бързата инфлация на стоковия капитал се извършваше и инфлация на валутния паричен капитал. Успоредно с това наложило се допълнително привличане на значителни кредитни ресурси за нуждите на нашия платежен баланс също водеше до бързо увеличаване на плащанията за ползуването на тези кредити. В крайна сметка както поради инфлацията на валутния капитал и повишаването на неговите цени, така и поради особено голямото допълнително привличане на валутни кредити, сумата на лихвите нарасна и достигна значителни размери.

Въпреки трудностите, големите нужди от кредити и честите сериозни трусове на международните валутни пазари банката се справи със сложната обстановка, като успя да осигури нормален ход на разплащанията в несоциалистическа валута.

б) Участие на банката в развитието на икономическите отношения с развиващите се страни.

Банката съдействува активно за развитието на икономическите отношения на страната с развиващите се страни. За периода 1971 - 1974 година тя осъществи разплащания в размер на 1772 млн. вал. лева, от които 1023 млн. в клирингова валута, с което бе осигурен съществен ръст в стокообмена с тези страни. Същевременно банката последователно полагаше усилия и за използване на клиринговите салда, както и за преминаване към разплащания в конвертируема валута с редица развиващи се страни, с оглед максимално мобилизиране на валутните ресурси, създавани чрез износа в тези страни. Към 31.XII.1974 г. нашата страна имаше пасивни салда по клирингите за 9,0 млн. вал. лева и активни салда за 63,7 млн. вал. лева. Това налага да се положат допълнителни усилия за целесъобразното използване на тези средства по планов ред.

През 1974 година са предоставени кредити на развиващите се страни в размер на 136,7 млн. вал. лева, от които са използвани 12,3 млн. вал. лева. Реализирано бе известно увеличение в ползването на кредитите, но то е все още едостатъчно. Основната причина за сравнително ниската използваемост се крие в това, че сумата на кредита не се договаря в определена зависимост от конкретните преговори за доставка на инвестиционни обекти, водени до момента на сключване на спогодбата.

Банката успя да обслужи развитието на икономическите отношения с развиващите се страни, положи усилия за подобряване формите на плащанията, оказва и конкретна помощ на място при банково-техническото изпълнение на платежните и кредитни взаимоотношения.

в) Работата на банката по валутните курсове с неосоциалистическите страни.

Периодът на шестата петилетка съвпада с преиода на най-острата криза в капиталистическата валутна система. През този период на валутните пазари се редуваха постоянно събития, които в крайна сметка сложиха край на Бретан-Уудската система на фиксирните валутни курсове и положиха началото на силно лабилната система на "плаващи" валутни курсове. Това наложи банката да следи отблизо развитието на отделните валути и да определя своевременно валутния курс на лева, като отчита текущите промени на валутните пазари.

Продължителната инфлация във всички капиталистически страни и нейните рекордни размери за периода след Втората световна война снижиха силно покупателната способност на капиталистическите валути спрямо лева. Това наложи да се извършат подробни проучвания в банката, въз основа на които бе предложено да се премахне премията, определена за разплащанията от нетърговски характер.

3. Обслужване развитието на туризма

През 1974 г. банката изкупи валута от чуждестранни лица и туристически организации за 173,0 млн. вал. лева, от които 49,3 млн. вал. лева неосоциалистическа валута и същевременно предостави на наши туристи 41,9 млн. вал. лева, от които 9,3 млн. вал. лева неосоциалистическа валута.

Банката успя да осигури нормално обслужване на туризма и територията на страната, като отделяше по-специално внимание на организацията и контрола върху обмяната на валута в курортните центрове и на граничните контролно-пропускателни пунктове.

V. ИЗГРАЖДАНЕ НА АВТОМАТИЗИРАНА СИСТЕМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА БАНКОВАТА ДЕЙНОСТ

От изложеното в предходните раздели се вижда, че през изтеклите години на шестата петилетка обемът на работата във всички области на банковата дейност се увеличава с бързи темпове и достига големи мащаби. В тази връзка значително нараства обемът на счетоводните операции. През 1974 година спрямо 1973 техният обем се увеличава с 6,4 %, като достигна 58 952 хил. броя. Главното обаче е, че в резултат на високите и стабилни темпове в развитието на народното стопанство и на повишените изисквания към банката все повече нарастват управленческите решения при кредитирането, разплащанията и провеждането на банковия контрол. Всичко това налага, при ограничените възможности за нарастване на персонала в банковата система, с ускорени темпове да се решава въпросът за изграждането на автоматизираната система на банковата дейност.

За изтеклите четири години на шестата петилетка се направиха значителни крачки по изграждането на автоматизираната система. Разработи се и бе утвърдена от Министерския съвет концепция за внедряването на автоматизираната система на финансово-кредитната дейност. Разработиха се и се внедриха 16 проекти за автоматизация на изчислителни работи. През 1974 г. беше завършена подготовката на 10 големи проекти за механизирани обработка на данни на цели подсистеми на финансово-кредитната дейност в т. ч. и на обслужването на населението по линията на ДСК и ДЗИ.

Като цяло обаче работата в това отношение решително и тревожно изостава. Направеното обхваща само провеждането на подготвителни мероприятия по изграждането на тази система. Разработените проекти за автоматизираната обработка на информацията в отделните клонове на финансово-кредитната дейност не са изпитани поради липсата на електронно-изчислителна техника и не е известно дали са реализуеми. В тази връзка се забавя и разработването на проекти за вземане на управленчески решения при осъществяване на

Банковата дейност. Всичко това налага в най-скоро време да бъде решен въпросът за доставката на необходимата електронно-изчислителна техника.

VI. КАДРИ И ПОВИШАВАНЕ НА КВАЛИФИКАЦИЯТА

Съставът на кадрите в банковата система в края на 1974 г. е както следва:

Таблица № 13

Пояснения	БНБ	БВБ	Ген. дир. "ИАСУ"	ДСК	Всичко
Всичко заети служители към 31.XII. 1974 г.	7 999	529	180	5 826	14 534
От тях жени - в %	63,9	76,6	78,3	82,5	72,0

От всички кадри в системата - 55 % са при Българската народна банка, 3,7 % - при Българската външнотърговска банка, 1,2 % при Генерална дирекция "ИАСУ" и 40,1 % при Държавната спестовна каса.

През 1974 г. се отчита известно нарастване броя на служителите при генерална дирекция "ИАСУ" и при Държавна спестовна каса. Увеличението е обусловено от необходимостта за подготовка на кадри във връзка с предвиденото внедряване на електронно-изчислителната техника и по-нататъшното разширяване сферата на банковото обслужване на населението.

Възрастовият състав на кадрите в банковата система се характеризира със следните данни:

Таблица № 14

Пояснения	Общо в системата		в т.ч. в БНБ	
	брой	%	брой	%
До 30 години	4 449	30,6	1 904	23,8
от 31 до 50 години	7 716	53,1	4 403	55,0
от 51 до 60 години	2 114	14,5	1 492	18,7
над 60 години	255	1,8	200	2,5

Към 31.XII.1974 г. 30,6 % от кадрите в банковата система са на възраст до 30 години срещу 26,8 % в края на 1970 г. Тази положителна тенденция е резултат на неотклонно провежданата линия за привличане на млади кадри. Следва да се отбележи обаче, че посочената благоприятна тенденция е осъществена през изтеклите четири години на петилетката за сметка на влошените изменения, проявени във възрастовата група от 31 до 50 години, относителният дял на която от 58,4% в края на 1970 г. спада на 53,1 % към 31.XII.1974 г. Същевременно, постоянна, макар и незначителна тенденция на нарастване има в относителния дял на кадрите на възраст над 50 г. - от 14,8 % на 16,3 %. Особено ярко тази тенденция е проявена при Българската народна банка (от 17,9 % на 21,2 %).

Очертаната тенденция във възрастовия състав на кадрите е тясно свързана с трудовият им стаж, което се вижда от следните обобщаващи данни:

<u>Г о д и н и</u>	<u>Брой</u>	<u>Процент</u>
До 3 години	2 304	15,9
от 4 до 20 години	7 622	52,4
над 20 години	4 608	31,7
Всичко:	14 534	100,0

В сравнение с 1970 година нараства относителният дял на кадрите в банковата система с трудов стаж над 20 години от 28,6 % на 31,7 % в края на 1974 година. Тази тенденция особено силно е изразена при Българската народна банка и Държавната спестовна каса.

Направеният анализ на данните показва, че през изтеклите години на текущата петилетка броят на кадрите в банковата система е увеличен с незначителен темп при значителното нарастване обема на извършената банкова работа през този период. Това е постигнато предимно чрез провеждане на мероприятия за подобряване организацията на работата, подобряване квалификацията на кадрите и по-нататъшното повишаване производителността на труда.

Изискването за по-нататъшното усъвършенствуване на банковата дейност на научна основа, за обезпечаване на действително ефикасно и компетентно кредитно-разплащателно и касово обслужване на народното стопанство, наложи провеждането на мероприятия за системно повишаване квалификацията на банковите кадри. Към Централното управление на БНБ бе открит постоянен учебен център за краткосрочна квалификация на специалисти с висше и средно образование от банковата система. Само през четвъртото тримесечие на 1974 г. в центъра повишиха квалификацията си 210 банкови служители. Използваха се и други форми за разясняване на нормативните актове по икономическия механизъм и новите документи, регламентиращи банковата дейност. В тези форми на квалификация беше включена пресобладаващата част от банковите икономически кадри.

VII. ПРИХОДИ И РАЗХОДИ НА БАНКИТЕ

Развитието на приходите и разходите на БНБ и БВБ през 1974 година и предходните години на петилетката се характеризира със следните данни:

Таблица № 15

/в хил.лв./

№ по ред	ПРИХОДИ И РАЗХОДИ	1970	1971	1972	1973	1974	1974 : 1973
1	2	3	4	5	6	7	8
А. ПРИХОДИ							
1.	Лихви по заеми за оборотни средства, съучастия, ценни книжа и по сметки в чуждестранна валута	229.593	216.759	188.864	211.675	256.398	+21.13
2.	Лихви по заеми за капитални вложения	109.578	117.110	99.406	107.962	164.536	+52.40
3.	Лихви по заеми за незавършено строителство и проектиране	-	23.357	65.137	101.141	116.464	+15.15
4.	Комисионни от продажба на валута	22.456	26.598	29.049	33.040	44.063	+33.36
5.	Други комисионни	5.827	20.987	8.258	9.155	13.878	+51.59
6.	Други приходи	1.170	2.017	4.561	3.596	10.773	+199.53
	Всичко:	368.624	406.828	395.275	466.569	606.112	+29.91

1	2	3	4	5	6	7	8
Б. РАЗХОДИ							
7.	Административно-управителни разходи	18.359	20.948	23.016	24.449	24.472	+ 0.09
8.	Лихви по сметка на ДСК	82.458	90.321	115.104	133.521	156.193	+ 16.98
9.	Лихви по разплащателни, фондови и други сметки	15.273	25.058	29.874	36.648	46.547	+ 27.01
10.	Курсови разлики	574	818	1.967	-	22.979	
11.	Други разходи	2.733	1.373	1.387	1.432	3.136	+ 113.99
	Всичко:	119.397	138.518	171.348	196.050	253.327	+ 29.21
	Чиста печалба	249.227	268.310	223.927	270.519	352.785	+ 30.41
	А всичко	368.624	406.828	395.275	466.569	606.112	+ 29.91

Анализът на данните показва, че най-голям дял в общата сума на приходите заемат постъпленията от лихви по заемите. През 1974 г. постъпленията от този приходоизточник заемат 88,7 % от общата сума на приходите на банките. Развитието на лихвите е в зависимост от обема и структурата на кредитите за оборотни средства, кредитите за капитални вложения и кредитите за незавършено строителство и проектиране. Най-голямо абсолютно нарастване на приходите от лихви спрямо 1973 г. се отчита при заемите за капитални вложения (56.574 хил.лв.), при заемите за оборотни средства, съучастия, ценни книжа и по сметки в чуждестранна валута (47.723 хил.лв.) и т.н.

В общата сума на разходите най-голям дял заемат плащанията за лихви по ползуването от банките средства като източници за кредитиране. Най-голям е абсолютният прираст на изплатените от ИБ лихви по ползуването средства на ДСК в банката (22.672 хил.лв.). Това се дължи на увеличаването на средствата на ДСК в банката, поради нарастване сумата на влоговете. През 1974 г. повече лихви бяха платени и по разплащателните, фондовите и други сметки (9.899 хил.лв.). От утвърдените по план на Българската народна банка и Българската външностърговска банка административно-управителни разходи в размер на 27.590 хил.лв. са усвоени 24.472 хил.лева, като е реализирана икономия от 3.118 хил.лева.

При утвърдена планова печалба на Българската народна банка за 1974 г. в размер на 210.100 хил.лева (фактически бе

реализирана 235.702 хил.лв. или в повече със 75.602 хил.лв. От надплановата печалба 1 млн.лв. бяха заделени за децентрализирани капитални вложения на банката извън плана, а 14.120 хил.лв. се преведоха в приход на републиканския бюджет. Остатъкът от печалбата в размер на 270.582 хил.лв. се разпредели както следва: 80 % или 216.465 хил.лв. в приход на републиканския бюджет и 20 % или 54.116 хил.лв. за фондовете на банката.

На Българската външотърговска банка за 1974 г. бе утвърдена планова печалба в размер на 57.633 хил.лв. Фактическата печалба възлезе на 67.083 хил.лв. или в повече с 9.450 хил.лева. В приход на републиканския бюджет се внесе 55 % от фактическата печалба - 36.896 хил.лв., а остатъкът от 30.187 хил.лв. ще се разпредели от общото събрание на акционерите.

Предлагам Министерският съвет да приеме следното

РЕШЕНИЕ:

Одобрява отчета за дейността на банковата система през 1974 година.

- Приложение:
1. Годишен баланс
  2. Сметка за печалба и загуби за 1974 год.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

В. Никиторов
/проф. В. Никиторов/

ИД/Написано в 5 екз.

Екз. № 1 - за ИС

Екз. № 2 - за ИК

Екз. № 3 - к.д.

Изпълнител: Г. Манков

№ 310/30.IV.1975 г.

№ 152 / ~~8101~~ - 1.IX.75 16

ДНА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Министерство на финансите
Управление
Союзно-икономическо
1а - 336
3000 1975

ДО
ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА БЪЛГАРСКА
НАРОДНА БАНКА
др. В. НИКОФОРОВ

Т У К

Та № 188 от 29.VIII. 1975 г.

По указание на др. министър моля да ни се изпра-
ти годишният отчет на Българската народна банка за 1974
година, при спазване изискванията на поверителността.

ПЪРВИ ЗАМ.-МИНИСТЪР

Телчев
Телчев /

Строго поверително
от особена важност

47

Екз. № 2

2.IX.

5

490

ДО

МИНИСТЕРСТВО НА ФИНАНСИТЕ

Т у к

На № V^a-336/30.VIII.1975 г.

Приложен изпращаме Ви годишният отчет на Българска народна банка за 1974 година.

Приложение: Отчет р. № 310, 212 на 45 листа.

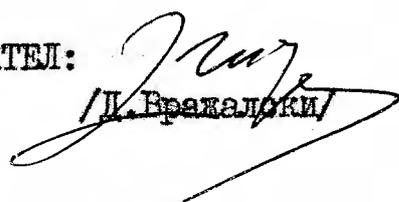
ОТ/Написано в 2 екз.

Екз. № 1 - за МФ

Екз. № 2 - к.д.

№ 490/2.IX.75 г.

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ:

/Д. Бражалски/

МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ

№ 05-05-1-61

4. VI 1975 г.

СОФИЯ

ДО

БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА
БАНКА

Съобщаваме Ви, че се одобрява
отчета за дейността на банковата сис-
тема за 1974 г.

ГЛ. СЕКРЕТАР НА
МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ

ем

ГОДИШЕН

БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА
ДИРЕКЦИЯ СЧЕТОВОДНА

БАЛАНС
на

БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА И
БЪЛГАРСКА ВЪНШНОТЪРГОВСКА БАНКА
към 31 декември 1974 г.

Съставено по новорително
изготвена ведомост Бвз. 13
по данни от отчетна книга
за РСУ
Съставил: Е. Делева
12/29.III.1975 г.

АКТИВ

ПАСИВ

раз-дели	Наименование	Сума	раз-дели	Наименование	Сума
III.	НАРИЧНИ СРЕДСТВА		I.	ФОНДОВЕ НА БАНКИТЕ	529.390.737.14
	Резервна каса	520.981.687.42	II.	ЕМИСИИ	1.817.373.565.81
	Каса	26.001.511.83	VI.	ВЛОГОВЕ В ЧУЖДЕСТРАННА ВАЛУТА	38.742.981.85
IV.	СКЪПОЦЕННИ МЕТАЛИ	29.462.200.27	VII.	ПРИХОДИ И РАЗХОДИ ПО ДЪРЖАВ- НИЯ БЮДЖЕТ И ПО ИЗВЪНБЮДЖЕТ- НИ СМЕТКИ НА БЮДЖЕТНИТЕ УЧРЕЖДЕНИЯ	
V.	СЪУЧАСТИЯ И ЦЕННИ КНИЖКА	46.509.374.77		Приходи по републиканския бюджет	
VII.	ПРИХОДИ И РАЗХОДИ ПО ДЪРЖАВ- НИЯ БЮДЖЕТ И ПО ИЗВЪНБЮДЖЕТ- НИ СМЕТКИ НА БЮДЖЕТНИТЕ УЧРЕЖДЕНИЯ			Остатък по републиканския бюджет от минали години	592.709.452.87
	Разходи по републиканския бюджет			Бюджетни сметки на народните съвети и на учрежденията им	
VIII.	СПЕЦИАЛНИ СМЕТКИ НА УЧРЕД- ДЕНИЯ И НА ОБЩЕСТВЕНИ ОРГАНИЗАЦИИ			Извънбюджетни сметки на учреждения	608.982.045.66
	Специални сметки на учрежде- ния и на обществени организации		VIII.	СПЕЦИАЛНИ СМЕТКИ НА УЧРЕД- ДЕНИЯ И НА ОБЩЕСТВЕНИ ОРГАНИЗАЦИИ	
	Разплащания с Министерството на финансите и с други минис- терства и ведомства по валутни операции			Специални сметки на учред- дения и на обществени организации	423.691.760.01
IX.	БАНКОВИ И ДРУГИ ИНСТИТУТИ			Разплащания с Министерството на финансите и с други ми- нистерства и ведомства по валутни операции	90.054.486.06
	Свободни средства на Българ- ска външнотърговска банка	1.893.276.765.22	IX.	БАНКОВИ И ДРУГИ ИНСТИТУТИ	
XI.	ЗАЕМИ НА СТОПАНСКИ ОРГАНИ- ЗАЦИИ			Българска външнотърговска банка	1.730.463.999.98
1.	Заеми за оборотни средства			Държавна спестовна каса	5.537.623.788.85
	- по норматива на оборотните средства	3.465.814.890.32		Държавен застрахователен институт	122.743.295.29
	- за планови наднормативни запаси и разходи	1.331.332.862.09		Булстрад	17.935.542.41
	- за непланови наднорматив- ни запаси	74.805.792.33	X.	СРЕДСТВА НА СТОПАНСКИ ОРГАНИЗАЦИИ	
	- по специални решения	454.160.711.14		Разплащателни сметки	826.121.699.20
	- по разплащанията	205.538.248.68		Акредитиви и други сметки за средства със специално предназначение	193.632.758.58
	- за временен недостиг на средства по фондовете	47.793.240.33		Фондове	1.348.672.384.01
	- за издръжка на централното управление на стопанската организация	5.007.590.99		Дългосрочни депозити	180.767.292.43
	Просрочени заеми за оборотни средства	325.768.354.84		Средства за финансиране на капитални вложения по плана	700.285.885.46
2.	Заеми за капитални вложения			Средства за финансиране на децентрализирани капитални вложения извън плана	192.180.999.26
	- за незавършени кап. вложения	1.143.927.090.83	XIa.	СМЕТКИ НА ВЪНШНОТЪРГОВСКИ ОРГАНИЗАЦИИ	
	- за завършени кап. вложения	3.240.019.904.29		Разплащателни сметки	255.780.372.02
	- за собствени оборотни сред- ства за нови обекти и за разширяване на съществуващи			Фондове	22.734.404.58
	Временни заеми за капитални вложения	93.413.637.78			
	Пренос	12.903.313.863.13		Пренос	15.289.887.451.47

раз-дели	Наименование	Сума	раз-дели	Наименование	Сума
	Пренос	12.903.313.863.13		Пренос	15.289.887.451.4
	Просрочени заеми за капитални вложения	69.124.691.42		Валутни сметки на стопански организации	
3.	Заеми за незавършено строителство и проектиране			- разплащателни сметки в чуждестранна валута	73.633.622
	- на строителни и проектантски организации	1.980.407.785.80		- фондови сметки в чуждестранна валута	136.725.014
	- на инвеститори	1.386.402.983.15		- текущи сметки в чуждестранна валута	25.036.122
	Просрочени заеми за незавършено строителство и проектиране	241.349.269.75		- вземания на стоп. организации по предоставени фирмени кредити	25.587.949
XIa.	СМЕТКИ НА ВЪНШНОТЪРГОВСКИ ОРГАНИЗАЦИИ			чуждестранни акредитивни износ : покритие	1.042.850
	Заеми за оборотни средства	526.174.942.86		Валутни сметки на частни лица	8.349.304
	Валутни сметки на стопански организации			Други валутни сметки	96.658.188
	- заеми в чуждестранна валута	81.240.159.61	XIb.	ЧУЖДЕСТРАННИ КОРЕСПОНДЕНТИ	
	- текущи сметки в чуждестранна валута	16.089.146.07		Текущи сметки	275.770.889.0
	Плащания по чуждестранни акредитивни износ на вжда-не без покритие	23.119.573.98		Клирингови и компенсационни сметки	48.402.321
	Други валутни сметки	78.216.104.74		Получени банкови кредити	2.207.451.748
XIb.	ЧУЖДЕСТРАННИ КОРЕСПОНДЕНТИ			Получени фирмени кредити	184.720.097
	Текущи сметки	322.391.477.16	XII.	ЛИКВИДАЦИОННИ И СЪДЕБНИ ЗАЕМИ И СМЕТКИ	605.688
	Клирингови и компенсационни сметки	92.404.197.91	XIV.	ОСНОВНИ СРЕДСТВА	
	Предоставени банкови кредити	357.881.385.98		Изхабяване на основните средства и на малоденните и малотрайни предмети	10.998.566
	Предоставени фирмени кредити	25.587.949.77	XV.	ДРУГИ ДЕБИТОРНИ И КРЕДИТОРНИ СМЕТКИ	76.145.423
	Авансирани задължения	272.879.123.26	XVI.	ПРЕВОДИ	16.739.829.722
XIв.	ЧУЖДЕСТРАННИ ПАРИЧНИ СРЕДСТВА	26.245.325.70	XVII.	РЕЗУЛТАТНИ СМЕТКИ	352.784.862
XII.	ЛИКВИДАЦИОННИ И СЪДЕБНИ ЗАЕМИ И СМЕТКИ	296.475.70	XVIII.	РАЗЛИКИ ПО БАЛАНСОВИ СМЕТКИ	
XIII.	БАНКОВИ КАПИТАЛНИ ВЛОЖЕНИЯ И ОСНОВЕН РЕМОНТ	535.640.97			
XIV.	ОСНОВНИ СРЕДСТВА				
	Основни средства и малоденни и малотрайни предмети	31.637.972.73			
XV.	ДРУГИ ДЕБИТОРНИ И КРЕДИТОРНИ СМЕТКИ	376.154.229.15			
XVI.	ПРЕВОДИ	16.742.177.575.30			
XVII.	РЕЗУЛТАТНИ СМЕТКИ				
XVIII.	РАЗЛИКИ ПО БАЛАНСОВИ СМЕТКИ				
	Всичко	35.553.629.824.14		Всичко	35.553.629.824
	АКТИВНИ ЗАДБАЛАНСОВИ СМЕТКИ	20.756.684.590.46		ПАСИВНИ ЗАДБАЛАНСОВИ СМЕТКИ	20.756.684.590.46
	Общо	56.310.314.414.60		Общо	56.310.314.414.60

ПРОСРОЧЕНИ ПЛАТЕЖНИ ДОКУМЕНТИ бр. 27308 161.851.549.37

ЗА ПРЕДСЕДАТЕЛ: проф./Т.Тотев/

ДИРЕКТОР: .....

ЗАГУБИ

ПЕЧАЛБИ

ЗАГУБИ		ПЕЧАЛБИ			
ТЕКСТ	Суми	Общи суми	ТЕКСТ	Суми	Общи суми
АДМИНИСТРАТИВНО-УПРАВИТЕЛНИ РАЗХОДИ		24.471.919.95	I. ЛИХВИ		
ЛИХВИ			а/ По съчастия и ценни книжа	16.487.95	
/ По кредиторни сметки на банкови институти и други специални сметки			б/ По заеми за оборотни средства		
- на Държавна спестовна каса	156.192.952.02		- редовни	203.345.095.27	
на Държавен застрахователен институт	2.699.808.85		- просрочени	36.714.495.37	
- на Булотрад	269.475.89		в/ По заеми за капитални вложения		
- на учреждения и организации по специални сметки	1.578.062.47		- редовни	162.257.025.55	
/ По разпладателни сметки, фондове, дългосрочни депозити и кредитни салда по специални заемни сметки	39.418.440.33		- просрочени	2.278.785.05	
/ По кореспондентски сметки, получени депозити, влогове и чуждестранна валута и др.	2.586.757.04	202.740.496.60	г/ По заеми за незавършено строителство и проектиране		
КУРОВОА РАЗЛИКА ОТ ПРЕОЦЕНКА НА ВАЛУТНИ СМЕТКИ		22.978.703.29	- редовни	66.420.006.14	
ДРУГИ РАЗХОДИ		3.135.946.34	- просрочени	50.044.407.37	
ПЕЧАЛБИ		352.784.862.71	д/ По други заеми и сметки		
			- по кореспондентски сметки, депозити и заеми в чуждестранна валута	13.229.937.27	
			- по други заеми и сметки	3.091.993.41	537.398.233.38
			II. ДРУГИ ПРИХОДИ		
			а/ Валутна комисионна	44.063.076.36	
			б/ Други комисионни и курсови разлики	13.877.945.48	
			в/ Други приходи	10.772.673.67	68.713.695.51
		606.111.928.89			606.111.928.89

ЗАМ.ПРЕДСЕДАТЕЛ:

/п/ проф.Т.Тетев

Верно с оригинала при Дирекция "Счетоводна"

ДИРЕКТОР:

/п/ Вл.Доцев